

ФАХОВИЙ ТЕКСТ ЯК ІНТЕГРАТИВНЕ БАГАТОВИМІРНЕ ПОНЯТТЯ В МОВНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Найважливішим засобом вираження фахової мови є фаховий текст, оскільки він, описуючи реальні об'єкти названої підсистеми, відображає реальну картину її термінології, відбиває конкретне функціонування фахових мов, актуальні результати професійної комунікації. Фахові тексти – це тексти у функції, з комплексними одиницями, що, з одного боку, складаються з соціальних, ситуативних і тематичних факторів та, з іншого, текстових структур, рівнів стилю та формальних ознак. Фахові тексти більш комплексні за інші тексти, бо підпорядковуються певним критеріям, які їм нав'язує сам фах; як наприклад суворі плани побудови тексту або надання переваги визначеним синтаксичним та семантичним структурам.

Питання фахових мов, лінгвістики фахового тексту проаналізовані в працях В. Алімова, Н. Гальперіна, В. Карабана, А. Коваль, В. Комісарова, Л. Латишева, О. Огуя, L. Hoffmann, H. Fluck, T. Roelcke, H. Picht, R. Arntz. Корисними були й роботи таких науковців як: Р. Іваницький, З. Куделько, І. Котеленець, Т. Перепелиця, Т. Пристайко та ін., котрі зосерджували свою увагу на дослідженні галузевих терміносистем. Мета роботи – проаналізувати історію становлення та обґрунтувати визначення поняття фаховий текст, окресливши його особливості.

Дослідження фахового тексту розпочинається наприкінці 60-х років ХІХ століття. Уперше вжито термін «фахова мова» представниками Празького лінгвістичного гуртка. В європейській лінгвістиці зазначено, що спеціальні тексти не виникають для самоцілі; вони повинні споглядатись як інструменти людської діяльності та ставати результатом мовно-комунікативного процесу, що пов'язаний із професійними суспільно-продуктивними заняттями. Вони утворюють структурно-функціональну єдність і складаються з кінцевої упорядкованої кількості семантичних, прагматичних та синтаксично когерентних речень (тема тексту) чи односкладних одиниць, які у формі комплексних мовних знаків відповідають комплексним висловлюванням у свідомості людини та комплексному стану речей в об'єктивній дійсності.

У вітчизняній лінгвістиці під професійно орієнтованим (фаховим) текстом розуміють текст, призначений колу спеціалістів певної галузі знань, що містить професійно значущу інформацію, яка сприяє обміну професійними знаннями. Мовознавча традиція, наслідуючи німецьких вчених, використовує термін «фахова мова». Джерелом розвитку фахових мов передусім є науково-технічний прогрес, оскільки інтенсивний і постійний рух суспільства вперед призводить до появи нових реалій, виникає нагальна необхідність використання мовних засобів, які були б здатні з

найбільшою точністю виражати ці наукові поняття. Прагмалінгвістична концепція не заперечує існування фахових систем мовних знаків, але оскільки найвагомійшим засобом вираження фахової мови виступає фаховий текст, то на перший план виводиться саме він, а отже, і його контекст та контекстуальні зв'язки. Відбувається певне зрушення відносно значення мовних одиниць фахової мови, оскільки інтерес науковців зосереджено на вивченні того, що фахівці намагаються виразити за допомогою своїх висловлювань, а не на тому, що означають мовні одиниці в складі висловлювань.

Фаховий текст має певну прагматичну настанову, побудований за певними правилами сполучуваності мовних знаків фахової мови, які поєднані умовами зв'язності, цілісності, завершеності, з урахуванням цільової установки автора й умов професійного спілкування. Мовні одиниці фахової мови розкривають усі свої властивості та ознаки тільки при реальному вживанні у фахових текстах. Їх реалізація характеризується інформативністю – один із факторів ефективності смислового сприйняття викладеного матеріалу; змістовністю, що забезпечує єдність тексту як цілого; послідовністю як тісним логічним зв'язком між реченнями; цілісністю в структурно-змістовному плані; мотивованістю – забезпечення переконливого характеру й викладеного матеріалу; смисловою завершеністю – інформація, подана в тексті, повинна вичерпно відображати тему, якій присвячений текст; цілеустановленістю – чітке визначення призначення, мети повідомлення; ретроспективністю – зверненість у минуле, розгляд обставин, що вже мали місце; високим ступенем композиційної та мовної стандартизації – використання усталених термінів, термінологічних конструкцій, синтаксичних, лексичних та граматичних кліше.

Отже, аналіз різних поглядів щодо визначення поняття «фаховий текст» дозволив дійти висновку, що хоча специфіка лексики фахових мов не є однорідною (застосування певних граматичних категорій, синтаксичних конструкцій і текстових структур), незважаючи на той факт, що кожний із фахових мов притаманні власні особливості, традиції, що склалися історично в процесі її становлення, усім фаховим текстам властиві такі основні ознаки: 1) тісний зв'язок з певною науковою галуззю; 2) специфічний набір мовних одиниць; 3) вибір і використання мовних структур загальнонавчаної мови в межах фахової мови згідно з вимогами певної наукової галузі знань чи професійної діяльності; 4) дотримання загальнонавчаних норм на рівні морфології, лексики, синтаксису й організації тексту; 5) міжрегіональний характер мовних одиниць.